

## **Взаємозв'язок відповідальності та мотивації до самоосвіти учнів середньої та старшої школи**

*Максим Аксьонов,  
аспірант кафедри психології,  
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,  
e-mail: AksonovMS@krok.edu.ua,  
ORCID: 0009-0007-8391-5263*

Згідно мотиваційної теорії досягнень Д. МакКлелланда, одна з потреб мотивації працювати є бажання отримати владу над чимось чи кимось [1]. Також є схожі теорії про мотивації досягнень, які базуються на особистій потребі досягти успіху в різних видах діяльності [2]. Влада приносить відчуття власної важливості та значущості. Хоч даний психолог описував цю теорію для працівників, її можна застосувати й для учнів школи. Діти перебуваючи в шкільному колективі ровесників або молодших за них дітей можуть також мати бажання отримати та відчувати певну міру влади над іншими, і таким чином з'являтиметься мотивація до саморозвитку та навчання. Можна зробити наступне припущення: зазначена мотивація до навчання та саморозвитку буде найбільшою мірою проявлена в учнях середньої та старшої школи, які вже мають у шкільному середовищі певну відповідальність за організаційну діяльність. Кожна з зазначених нижче форм шкільної влади надає змогу учням створювати власні заходи, спрямовані на навчально-розважальну діяльність.

За визначенням, запропонованим О. Бурлукою, “самоосвіта - це інформаційно-забезпечувальна діяльність, яка здійснюється шляхом придбання (засвоєння), накопичення, упорядкування, систематизації і відновлення знань з метою задоволення пізнавальних потреб особистості для здійснення різноманітних видів діяльності” [3].

Райан та Десі (Ryan and Deci) у теорії само-визначення описали шість форм мотивації: амотивована, зовнішня, інтроєктована, ідентифікована, інтегрована та внутрішня [4]. До зазначених раніше форм влади більшою мірою стосуються дві з них: інтроєктована та внутрішня. Інтроєктована мотивація описується як прояв в бажанні отримати внутрішню нагороду або запобігти покарання самого себе, на відміну від зовнішньої мотивації, де нагорода та покарання йдуть ззовні. Внутрішня мотивація передбачає інтерес та задоволення від виконання справи [5]. Учні отримавши владу, можуть посилити власне Еґо, сприйняття свого статусу у шкільному колективі, мати насолоду від того, що у них є змога створювати та організовувати простір для самоосвіти. При чому сприйняття власної значимості у дитини/підлітка відчуватиметься не лише стосовно інших учнів, але й щодо своїх батьків, адже він немовби виправдовує їх очікування. Загальний стан учня також може впливати на загальну успішність в школі [6].

Таким чином, бажання отримати та відчувати певну міру влади у школі може розглядатися як мотиваційний елемент для учнів. Найчіткіше це проявляється у першій формі влади - президенстві, але мотиваційні елементи

можна знайти й в участі учнів у шкільному парламенті (чи самоврядуванні), або при організації/здійсненні певних заходів у якості незалежних учасників (з підкресленням особистісної відповідальності учня при виконанні доручення або без наголошування на цьому, а через відзначення його значимості). У будь-якому випадку, влаштування виборчого процесу у школі посилює мотивацію учнів до навчання, позакласної діяльності, саморозвитку.

**Ключові слова:** Мотивація; самоосвіта; учні; самоврядування.

### Список використаних джерел

1. Miner J. B. *Organizational behavior I*. Routledge, 2015. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315702018> (date of access: 21.11.2024).
2. Никоненко О., Лимарева І. *Socio-psychological factors in the formation of motivation for achievements in wartime*. "Scientific notes of the university" krok". 2024. No. 1(73). P. 244–253. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-244-253> (date of access: 25.08.2024).
3. Бурлука, О. В. *Самоосвіта особистості як соціокультурне явище: автореф. дис. ... канд. філос. наук*. Харків: Харківська державна академія культури, 2005. 15 с.
4. Deci E. L., Ryan R. M. *The "what" and "why" of goal pursuits: human needs and the self-determination of behavior*. *Psychological inquiry*. 2000. Vol. 11, no. 4. P. 227–268. URL: [https://doi.org/10.1207/s15327965pli1104\\_01](https://doi.org/10.1207/s15327965pli1104_01) (date of access: 25.11.2024).
5. *A self-determination theory approach to predicting school achievement over time: the unique role of intrinsic motivation* / G. Taylor et al. *Contemporary educational psychology*. 2014. Vol. 39, no. 4. P. 342–358. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2014.08.002> (date of access: 21.11.2024).
6. Samuel R., Bergman M. M., Hupka-Brunner S. *The interplay between educational achievement, occupational success, and well-being*. *Social indicators research*. 2012. Vol. 111, no. 1. P. 75–96. URL: <https://doi.org/10.1007/s11205-011-9984-5> (date of access: 23.11.2024).